

Nuorten alkoholinkäytön etniset erot

Laadullinen tutkimuskatsaus maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholinkäyttötapoihin

LOTTA HAIKKOLA

Johdanto

Tässä artikkelissa luodaan kansainvälisten rekisteri- ja kyselytutkimusten perusteella katsaus maahanmuuttajataustaisiin ryhmiin kuuluvien nuorten alkoholinkäyttötapoihin ja niiden muutoksiin läntisessä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret muodostavat nykyisin merkittävän osan erityisesti suurten kaupunkien lapsista ja nuorista (esim. Helsingin kaupungin tietokeskus 2011). Katsauksen tarkoitus on antaa eväitä ymmärtää maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholinkäyttöä ja sen taustatekijöitä myös Suomessa.

Alkoholin käyttö on suomalaisille nuorille tavallista. Eurooppalaisen koululaisten päihdekselyn (ESPAD) mukaan 15–16-vuotiaista pojista oli vuonna 2011 käyttänyt alkoholia edeltävän 12 kuukauden aikana noin 83 prosenttia ja tytöistä noin 84 prosenttia. Kyselyä edeltäneen 30 päivän aikana vastaajista noin puolet oli käyttänyt alkoholia ja kolmasosa ollut humalassa. (Raitasalo & al. 2012.) Nuorten juomatavat eivät juuri vaihtelee sosioekonomisen aseman mukaan (Karvonen 2010), mutta alkoholinkäytössä on kuitenkin tiettyjä ryhmä- ja aluekohtaisia eroja (Ahlström & al. 2008; Tigerstedt & al. 2008). Toisaalta nuorten alkoholinkäyttö on 2000-luvulla vähentynyt, mikä heijastaa eurooppalaista kehitystä (Tigerstedt & al. 2008). Käytön väheneminen on liitetty maahanmuuttajataustaisten nuorten oletettuun vähäisempään ku-

lutukseen (esim. Pedersen & Kolstad 2000; Lähdenmaa 2007).

Suomen maahanmuuttajat ja heidän lapsensa ovat taustoiltaan erilaisia: heitä erottaa lähtömaan, muuttosyn ja muuttoajan lisäksi lähtöalueiden alkoholinkäyttötavat. Suomen kymmenen suurinta maahanmuuttajataustaista ryhmää ovat rekisteröidyn äidinkielen mukaan venäjä, viro, somalia, englantia, arabia, kurdi, kiina, albania, thai ja vietnam (Suomen virallinen tilasto). Näistä lähtöalueista Venäjä ja Viro ovat suuren, Aasian maat keskitason (naisten vähäisen) ja muslimimaat lähes olemattoman alkoholinkulutuksen maita (WHO 2011). Muuttajat siis tuovat mukanaan erilaisia alkoholikulttuureja ja asenteita alkoholinkäyttöön. Maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholinkäytöstä on toistaiseksi tehty Suomessa yksi selvitys, jossa valtaväestöön kuuluvista vastaajista 85 prosenttia raportoi käyttäneensä alkoholia, mutta maahanmuuttajataustaisista (irakilaiset, kurdit, venäläiset, kosovolaiset ja virolaiset) 65 prosenttia (Degni & al. 2010). Kohtuullisen suuri osuus maahanmuuttajataustaisista siis raportoi alkoholin käyttöä.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten juomatapoja voi lähestyä sekä terveys- ja riskikäyttäytymisenä että integraation osoittimenä. Valtaväestöä koskevassa tutkimuksessa nuoruuden runsaalla alkoholinkäytöllä on yhteys sekä nuoruuden että aikuisiän huono-osaisuuteen (ks. Huurre & al. 2011). Toisaalta, koska alkoholi on tavallinen osa suomalaista nuoruutta, positiivinen terveyskäyttäytyminen voi tarkoittaa maahanmuuttajataustaiselle nuorelle ulkopuolisuutta valtaväestön vapaa-ajanviettotavoista ja tärkeistä verkostoista. Lisäksi alkoholinkäyttötapoja selittää sekä perheen että ystävien vaikutus (Lin-

Katsaus liittyy Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Etnokids-tutkimushankkeeseen (Suomen Akatemian projekti 134918)

tonen 2011). Yksinkertaistaen voi ajatella, että erilaisen alkoholikulttuurin maista lähtöisin olevat maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat perheen alkoholikulttuurin ja vertaisryhmien alkoholikulttuurin välissä.

Katsauksen tausta ja strategia

Katsauksen taustalla on ajatus assimilaatiosta. Niin sanotun uuden assimilaatiotutkimuksen (Alba & Nee 1997) hengessä termillä tarkoitetaan valtaväestön ja maahanmuuttajataustaisten ryhmien vähittäistä samanlaistumista eri ulottuvuuksilla. Muutoksen suunta (positiivinen/edullinen–negatiivinen/epäedullinen) riippuu tutkitavasta ilmiöstä (Greenman & Xie 2008; Malin 2011). Muutos on useimmiten positiivinen, esimerkiksi koulutustaso nousee toisessa sukupolvessa. Terveysteen, elintapoihin ja riskikäyttäytymiseen muutto toiseen maahan voi kuitenkin vaikuttaa negatiivisesti. (Greenman & Xie 2008.) Lisäksi vastaanottava maan instituutioiden toimintatavat, politiikat ja asenneilmapiiri vaikuttavat usein enemmän kuin oletettu etnisen ryhmän tai kulttuurin olemus (Crul & Schneider 2010). Alkoholinkäyttöön vaikuttaa, millaisesta alkoholikulttuurista muutetaan ja millaiseen alkoholikulttuuriin ja vertaisryhmiin päädytään eli millaisille asuinalueille tai mihin maahan lopulta sijoitutaan.

Katsaus noudattaa laadullisen tutkimuskatsauksen strategiaa (Kallio 2006). Katsausta varten neljästä tietokannasta (*Web of Science*, *SocIndex*, *PsycInfo* ja *Academic Search Premier*) etsittiin tieteellisissä lehdissä ilmestyneet, englanninkieliset, kvantitatiiviset, kysely- tai rekisteriaineistoihin perustuvat artikkelit vuosilta 1990–2012. Lisäksi käytiin läpi löydettyjen artikkelien lähdeuuttolot ja kolmen tieteellisen lehden (*Ethnicity in Substance Abuse*, *Ethnicity & Health* ja *Journal of Immigrant and Minority Health*) vuosikerrat. Suomen suurimmista maahanmuuttajataustaisista ryhmistä ei löydy käytännössä ollenkaan aikaisempaa tutkimusta, joten katsaus kohdistettiin tiettyihin vastaanottaviin maihin. Valituiksi tulivat Pohjoismaat, Baltian maat ja Länsi-Euroopan perinteiset maahanmuuttomaat Saksa, Hollanti, Iso-Britannia ja Ranska sekä Yhdysvallat ja Kanada. Yhdysvallat otettiin mukaan erityisesti siksi, että siellä tutkimusta on tehty paljon. Hausa löytyneiden artikkelien lähdeviitteistä mukaan

tuli yksi artikkeli Australiasta, Uudesta Seelannista ja Espanjasta. Haut tehtiin erilaisilla hakusana-kombinaatioilla. Kohderyhmäksi rajattiin ”nuoret” (12–18-vuotiaat). Sisällöllisesti etsittiin alkoholinkäyttöä ja sen vaihtelua selittäviä artikkeleita, jolloin pois jäivät artikkelit, jotka käsitelivät alkoholinkäytön yhteyttä erilaisiin hyvinvointi-indikaattoreihin tai käytön ehkäisyä.

Hauilla löytyi 736 artikkelia, joista poistettiin kaksoiskappaleet (251). Otsikkotason tarkastelussa hylättiin 177 artikkelia. Abstraktitason tarkastelussa hylättiin 192 artikkelia (hylkäysperusteita olivat väärä maa, väärä etninen ryhmä tai ikäryhmä, alkoholin käytön ehkäisy, yhteys huono-osaisuuteen ja sairastavuuteen, palvelujen käyttö tai metodologia). Jäljelle jääneestä 116 artikkelista poistettiin vielä tarkentuneiden tutkimuskysymysten vuoksi 45 artikkelia. Tarkasteluun valikoituu siis 71 artikkelia, joista 7 ei ollut saatavilla. Lopulliseen katsaukseen luettiin 64 artikkelia.

Artikkelit luokiteltiin induktiivisesti teemoihin. Osa artikkeleista raportoi etnisten ja uskonnollisten ryhmien välisiä ja sisäisiä eroja. Selittävinä tekijöinä artikkeleissa käsiteltiin sosioekonomista asemaa ja maahanmuuttoon liittyviä tekijöitä, eli asuinvuosia ja maahanmuuton sukupolvea ja akkulturaatiota (oman kulttuurin suosiminen vs. asuinmaan kulttuurin suosiminen). Lisäksi tarkasteltiin kontekstin, eli asuinalueen, koulun ja ystäväpiirin yhteyttä alkoholinkäyttöön. Alla katsauksen tulokset esitellään näiden teemojen mukaan.

Kokonaisuudessaan alkoholin käytön erojen tarkastelu näyttää olevan kasvava tutkimusala. Suurin osa tutkimuksesta on tehty Yhdysvalloissa, mikä vaikeuttaa hieman tulosten vertailua Suomeen. Tulosten vertailuun vaikuttaa myös aineistojen ja menetelmien erilaisuus. Osa artikkeleista perustui laajoihin kyselyaineistoihin, osa pienempiin otoksiin. Osassa vastaajat rekrytoitiin sattumavaraisesti asuinalueilla, joissa haluttuun etniseen ryhmään kuuluvia ihmisiä asui paljon (*street sample*). Myös alkoholin käyttöä mittaavat mittarit vaihtelivat. Yleisimmin käytettiin raittiutta (elinikäinen tai edellisen vuoden käyttö), juomisen useutta (edeltävien 30 päivän tai edellisen vuoden kulutus) ja humalajuomista (elinikäinen tai edellisen vuoden humalajuominen). Myös selittäviä tekijöitä, kuten akkulturaatiota tai ystävien juomatapoja, mitattiin erilaisilla mittareilla eri tutkimuksissa. Lisäksi tutkitta-

vat ryhmät luokiteltiin eri lailla eri maissa. Joissain käytettiin lähtömaaperusteisia etnisiä ryhmiä, joissain suurempia luokkia, kuten ”aasialainen” tai ”ei-länsimaalainen”. Otosten, mittareiden ja tutkittujen ryhmien erilaisuuden vuoksi tutkimuksia on melko vaikea vertailla, mutta päälinjat ovat toisaalta helposti identifioitavissa.

Etniset ja uskonnolliset erot

Maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholin käyttötavat heijastavat (vanhempien) lähtömaiden tottumuksia. Pohjoismaissa ”ei-länsimaalaiset” nuoret raportoivat vähemmän elinikäistä alkoholinkäyttöä kuin valtaväestö (Amundsen & al. 2005; Holmberg & Hellberg 2008; Pedersen & Kolstadt 2000), ja muissa maissa vähemmän alkoholia käyttivät aasialaiset, afrikkalaistauksiset mustat, turkkilaiset, marokkolaiset, surinamilaiset, arabiankieliset ja eteläamerikkalaiset (latino) (Marsiglia & al. 2008; Rissel & al. 2000; Rodham & al. 2005; Stillwell & al. 2004; van Tubergen & al. 2010; Wallace & al. 2002). Toisaalta Yhdysvalloissa on viitteitä, että eteläamerikkalaisten kulutus on ohittamassa valkoisen valtaväestön (Shih & al. 2010). Korkeamman kulutuksen maista muuttaneet käyttävät alkoholia joko yhtä paljon tai enemmän kuin valtaväestö. Näitä ovat esimerkiksi venäläistäuksiset Saksassa (Donath & al. 2011), suomalaiset (aikuiset) Ruotsissa (Leão & al. 2006) ja korealaiset Yhdysvalloissa (Cook & al. 2009).

Yhden luetun artikkelin tulokset poikkesivat hypoteesista, jonka mukaan nuorten kulutus heijastelee vanhempien lähtömaiden kulutusta (Donath & al. 2011). Tässä saksalaistutkimuksessa vietnamilaistaustaisten (88 prosenttia kokeillut alkoholia) ja iranilaistaustaisten (85 prosenttia) nuorten raportoima elinikäinen alkoholinkäyttö oli suunnilleen samaa tasoa kuin saksalaisnuorten (95 prosenttia). Myös esimerkiksi turkkilaistaustaistaista 60 prosenttia oli kokeillut alkoholia ja afganistanilaistaustaistaista 54 prosenttia. Tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkasteltu taustamuuttajana sukupuolta, asuinaikaa tai sukupolvea. Kansainvälisten avioliittojen lasten (toinen vanhempi maahanmuuttaja, toinen valtaväestöä) alkoholinkäyttötavat muistuttivat valtaväestöä verrattuna kahden maahanmuuttajan lapsiin (esimerkiksi Ruotsissa suomalais-ruotsalaisten ja suomalais-suomalaisten avioliittojen lapset). (Leão & al. 2011; Sa-

kai & al. 2010; van Tubergen & al. 2010.)

Toisaalta saman etnisen ryhmän alkoholin käyttö vaihtelee maittain. Saksassa turkkilais-taustaistaista vastaajista 60 prosenttia oli käyttänyt alkoholia (Donath & al. 2011), Hollannissa 30 prosenttia (van Tubergen & al. 2010). Yhdysvalloissa 20 prosenttia vietnamilaisista vastaajista raportoiti käyttäneensä alkoholia (Lim & al. 2011), Norjassa ja Saksassa 68 ja 80 prosenttia (Amundsen & al. 2005; Donath & al. 2011). Vietnamilaisien vertailuissa aineistot olivat kuitenkin hyvin erityyppisiä (*street sample* vs. edustava otos).

Uskonnollisista ryhmistä muslimien alkoholinkäyttö oli vähäisintä (Amundsen & al. 2005; Bradby & Williams 2006; Denscombe & Drucquer 2000), ja joskus raittiiden muslimityttöjen osuus läheni 100 prosenttia. (Denscombe & Drucquer 2000.) Ryhmän sisällä on kuitenkin suuria lähtömaittaisia ja asuinmaittaista eroa (van Tubergen & al. 2010; Donath & al. 2011 ja edellä). Raittius ei ole yhtä voimakkaasti yhteydessä muihin uskontoihin, vaan esimerkiksi sikhien ja hindujen juomatavat Isossa-Britanniassa muistuttivat kristityn vertailuryhmän tapoja (Bradby & Williams 2006).

Uskonto sinällään ei kuitenkaan selitä yksilön juomiskäyttäytymistä vaan uskonnollisuus. Tämä yhteys on havaittu myös suomalaisten kristittyjen nuorten keskuudessa (Winter & al. 2002). Esimerkiksi Norjassa sekä kristityistä että muslimista ne, jotka kokivat uskonnon tärkeäksi, olivat todennäköisemmin raittiita (Amundsen & al. 2005; myös Dotinga & al. 2006, Orford & al. 2004; Pedersen & Kolstadt 2000). Hannah Bradby ja Rory Williams (2006) toteavat, että nuorten aikuistuessaa yleinen uskonnolliskulttuurinen raittius oli vähentynyt ja raittiuden taustalta löytyi pikemminkin henkilökohtaiset uskonnolliset normit, etenkin miehillä (vrt. Heim & al. 2004).

Toisaalta näyttää siltä, että samalla kun ryhmien väliset alkoholinkäyttötapojen erot tasoittuvat, ryhmät eriytyvät sisäisesti. Kuva maahanmuuttajataustaistaista etnisiin ryhmiin kuuluvien nuorten juomatavoista näyttää erilaiselta, kun tarkastellaan vain niitä, jotka ylipäättään raportoivat alkoholinkäyttöä. Nämä vastaajat näyttävät juovan ja humaltuvan yhtä usein kuin valtaväestö, tai ainakin ero valtaväestöön on huomattavasti pienempi kuin raittiudessa (Amundsen & al. 2005; Hahm & al. 2004; Orford 2004; Rodham & al., 2005; van Tubergen & al. 2010). Esi-

merkiksi Carolin Donath ja kumppanit (2011; myös Heim & al. 2004) havaitsivat, että humalajuominen oli yleisintä islaminuskoisten kohdalla, joista suurin osa kuitenkin oli raittiita. Myös sukupuolten väliset erot näyttävät tasoittuvan, eikä alkoholia käyttävien tyttöjen ja poikien välillä ollut eroja (Heim 2004). Maahanmuuttajataustaiset nuoret, jotka alkavat käyttää alkoholia, näyttävät päätyvän samanlaisiin käyttötapoihin kuin valtaväestö.

Muutosten taustaa

Ikä, sukupuoli ja sosioekonominen asema

Edelliset tulokset ovat ikävakioituja, koska alkoholinkäyttö kasvaa teini-ikästä aikuisuuden kynnykselle. Suomessa, kuten myös muissa Euroopan maissa, valtaväestön tyttöjen juominen on hieman runsaampaa kuin poikien (Raitasalo & al. 2011), mutta maahanmuuttajataustaisilla tytöillä tilanne on usein päinvastainen (Pedersen & Kolstadt 2000; van Tubergen & al. 2010). Tyttöjen raittiutta näyttää vahvistavan perheeseen ja omaan etniseen ryhmään sitoutuminen, jonka voi tulkita perinteisempänä naisen asemana (Pedersen & Kolstadt 2000; Orford & al. 2004, vrt. Fosados & al. 2007). Valtaväestön ja maahanmuuttajataustaisten väliset erot ovat siis suurempia tyttöjen kuin poikien kohdalla.

Perheiden sosioekonomisen aseman yhteys nuorten alkoholin käyttöön ei ole selkeä. Suomessa yhteyttä ei ole havaittu (Karvonen 2010), ja esimerkiksi Yhdysvalloissa vanhempien alempi koulutus on riskitekijä lähinnä valkoiselle valtaväestölle (Bachman 2011; Stewart & Power 2003). Norjalaistutkimuksessa alempien sosioekonomisten ryhmien suurempi raittius puolestaan selittyi etnisyydellä (ei-länsimaisuudella), koska maahanmuuttajataustaiset ovat yliedustettuina alemmissa sosioekonomisissa luokissa (Pedersen & Kolstadt 2000). Toisaalta, koska alkoholinkäyttö on kuluttamista, se on myös maahanmuuttajilla yhteydessä nuoren käytettävissä oleviin tuloihin (Cook & al. 2009; Suomessa Karvonen 2010).

Asuinuodet, sukupolvi ja akkulturaatio

Asuinuodet ja sukupolvi (eli onko syntynyt asuinmaassa vai ulkomailla) ovat lähes yksiselitteisesti yhteydessä siihen, että alkoholin käyttötavat alkavat lähentyä valtaväestön tapoja. Enem-

män juovilla alkoholinkäyttö vähenee, vähemmän juovilla lisääntyy. Kehitys näyttää samanlaiselta Yhdysvalloissa ja Euroopassa. (Amundsen & al. 2005; Bradby & Williams 2006; Di Cosmo & al. 2011; Cavanagh 2007; Cook & al. 2009; Greenman & Xie 2008, 120; Gfroerer & Tan 2003; Leão & al. 2006; Prado & al. 2009; Svensson 2010.) Yhteys ei kuitenkaan ole täysin suoraviivainen, vaan esimerkiksi Tara Warnerin ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa Chicagosta ensimmäiseen sukupolveen kuuluvat meksikolaisnuoret käyttivät todennäköisimmin alkoholia kuin toiseen tai kolmanteen sukupolveen kuuluvat (ks. myös Greenman & Xie 2008).

Toisaalta kehitys on eri ryhmillä erilaista. Esimerkiksi Ellen Amundsenin ja kumppaneiden (2005) havaintojen mukaan sekä ensimmäisen että toisen sukupolven tytöistä yhteensä 16 prosenttia oli käyttänyt alkoholia. Ryhmittäin tarkasteltuna ryhmäkohtaiset sukupolvittaiset muutokset näyttivät kuitenkin hyvin erilaiselta. Pakistanilaistaustaisten toisen sukupolven tyttöjen alkoholinkäyttö oli edelleen vähäistä verrattuna ensimmäiseen sukupolveen, mutta vietnamilaisistaustaisten alkoholia käytti yhtä suuri osa kuin valtaväestön nuorista (mts. 1460).

Akkulturaatio on sosiaalipsykologisen maahanmuuttotutkimuksen klassinen käsite, jolla tarkoitetaan tapaa suosia joko asuinmaan kulttuuria, omaa kulttuuria tai kumpaakin. Tällöin asuinmaan kulttuurin suosiminen (akkulturoituminen) tarkoittaa sallivampaa suhdetta alkoholinkäyttöön ja mahdollisesti runsaampaa juomista. Akkulturoituneet käyttivätkin useimmiten enemmän alkoholia (Cook & al. 2009; Hahm & al. 2004). Kuten sukupolven kohdalla, yhteys ei kuitenkaan ollut selkeä, vaan myös päinvastaisia tuloksia löytyi (Fosados 2007).

Ystävien ja perheen vaikutus

Yhteyttä sukupolven, asuinvuosien, akkulturaation ja alkoholinkäytön välillä onkin tarkasteltu suhteessa ystäväpiireihin (Cavanagh 2007; Greenman & Xie 2008). Ystäväpiirin etninen rakenne vaikutti juomatapoihin. Ystävät oman etnisen ryhmän ulkopuolella tarkoittavat usein ystävyttä nuorten kanssa, jotka käyttävät alkoholia (Greenman & Xie 2008). Ystäväpiirin etnisen rakenteen sijasta merkittävämpää näytti kuitenkin olevan ystävien konkreettiset alkoholinkäyttötavat etnisestä ryhmästä, sukupolvesta tai esimerkiksi sosioekonomisesta asemasta riippumatta.

ta. (Au & al. 2000; Cavanagh 2007; Cook & al. 2009; Doringa & al. 2006; Fang & al. 2011; Hahm & al. 2004.) Esimerkiksi Warnerin ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa, jossa ensimmäinen sukupolvi joi enemmän kuin muut, ystävien oletettu alkoholinkäyttö oli yhteydessä nuoren alkoholinkäytön riskiin kaikilla sukupolvilla. Tällöin ystävät muusta kuin omasta etnisestä ryhmästä suojasivat alkoholinkäytöltä (myös Greenman & Xie 2008; Lim & al. 2011; Prado & al. 2009). Ystäväpiirin vaikutukselta puolestaan suojaa perhetekijät, kuten vanhempien tietoisuus lastensa tekemisistä (*parental monitoring*) ja hyvät perhesuhteet (Doringa & al. 2006; Parsai & al. 2010; Voisine & al. 2008).

Koulun oppilasprofiili

Ystäväpiiriin lisäksi koulun oppilasprofiili on yhteydessä alkoholinkäyttöön, mutta hieman eri tavalla eri etnisissä ryhmissä. Esimerkiksi suurempi raittiiden (muslimien) osuus koulussa vähensi Norjassa erityisesti valtaväestön nuorten juomista (Amundsen & al. 2005). Hollannissa muiden oppilaiden raittius vähensi myös ei-muslimitautistaisten vähemmistöjen alkoholinkäyttöä, mutta tutkimuksessa erottui myös pieni marokkolais-taustaisten ryhmä, jonka alkoholinkäyttöä koulun muslimivoittoinen oppilasprofiili lisäsi (van Tubergen & al. 2010). Yhdysvalloissa koulun etninen rakenne lähinnä lisäsi suojaavaa vaikutusta niiden ryhmien kohdalla, jotka muutenkin käyttivät vähemmän alkoholia (Kulis & al. 2004; myös Monshouwer & al. 2007). Tulokset Ruotsista kertovat, että vaikutussuhteet jakautuvat: ruotsalaisten ja eurooppalaistaustaisten nuorten juomatavat ovat yhteydessä toisiinsa, mutta eivät ei-eurooppalaisten oppilaiden alkoholin käyttöön (Svensson 2010; myös Amundsen & al. 2005).

Keskustelu

Etnisten ryhmien ja uskontoryhmien välillä on alkoholinkäytössä selviä eroja, ja erot heijastavat lähtömaiden erilaisia alkoholikulttuureja. Muutosta puolestaan selittävät asuinaika ja sukupolvi. Katsaus siis vahvistaa ajatusta vähittäisestä assimilaatiosta eli samanlaistumisesta. Alkoholin käyttötavat muuttuvat kohti valtaväestön tapoja, oli kyse sitten suuremman käytön vähenemisestä tai vähäisemmän käytön kasvamisesta. Uskonto

(erityisesti tytöillä), ystävien raittius ja vanhempien kontrolli suojasivat juomistapojen muutokselta. Raittiiden maahanmuuttajataustaisten läsnäolo lisäsi joissain tapauksissa muiden raittiutta, mikä tukee ajatusta, että eurooppalaisten nuorten juomisen vähentyminen liittyy maahanmuuttoon. Toisaalta alkoholia käyttävien maahanmuuttajataustaisten juomatavat muistuttivat alkoholia juovan valtaväestön tapoja.

Toisaalta etnisten ryhmien terveyskäyttäytymisen erot eivät tule esiin, jos tutkimuksessa käytetään laajoja väestöryhmiä, kuten ”ei-länsimaalainen”, ”aasialainen” (Greenman & Xie 2008) tai Suomessa ”vieraskielinen”. Eri lähtömaiden etnisten ryhmien pienuudet esimerkiksi Suomessa vaikeuttavat kuitenkin ryhmien välisiä vertailuja. Yksi ratkaisu on käyttää järkevästi luokiteltuja laajempia lähtöalueita ryhmien välisten erojen tarkasteluun.

Merkittävä huomio katsauksessa on kontekstuaalisten tekijöiden vaikutus alkoholinkäyttötapoihin. Ystävien juomatavat vaikuttavat toisiinsa, jolloin on väliä kenen kanssa ystäväystyy. Osassa artikkeleita oli viitteitä siihen, että kouluissa ja asuinalueilla kaveripiireihin muodostuu jakolinjoja kulttuuristen taustojen mukaan ja käyttäytyminen yhdenmukaistuu näitä jakolinjoja pitkin. Raittiit saattavat eriytyä omaksi ryhmäkseen tai syntyy pieniä maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholimyönteisiä kulttuureja. Näiden jakolinjojen muodostuminen vaatii lisätutkimusta, samoin kuin alkoholinkäytön rooli linjojen muodostumisessa.

Eriytyvät juomatavat kertovat myös siitä, että maat eivät ole kulttuuriltaan yhtenäisiä, eikä kulttuuri ja väestöryhmä, jonka kanssa ollaan kanssakäymisessä, ole aina samanlainen. Suomeen ei ole väestöltään yhtenäinen, vaan nuoret elävät erilaisissa sosioekonomisissa, kulttuurisissa ja etnisissä ympäristöissä, joissa suhde alkoholiin, vapaa-aikaan tai koulunkäyntiin voivat olla hyvin erilaisia. Suurissa maahanmuuttajakautungeissa (esim. New York tai Amsterdam) maahanmuuttajavaltaiset asuinalueet ja koulut ovat hyvin erilainen kasvuympäristö kuin valtaväestön enimmäkseen asuttamat alueet. Katsauksen mukaan ne usein suojaavat alkoholinkäytöltä, samalla kun ne tarjoavat vähemmän kontakteja valtaväestöön. Silti on viitteitä, että eriytyneillä alueilla voi syntyä maahanmuuttajataustaisten omia, alkoholinkäyttöön kannustavia kulttuureja. Nämä kysymykset eivät ole epäolennai-

sia Suomessakaan, vaikka asuinalueiden eriytyminen on Suomessa lähes olematonta verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltojen suurkaupunkeihin (Vilkama 2010).

Kansallisella tasolla huomio kiinnittyy siihen, että samat etniset ryhmät käyttävät alkoholia eri tavoin eri maissa. Tulokset ovat alustavia ja perustuitvat artikkeleissa erilaisiin aineistoihin. Samalla ne ovat kuitenkin linjassa esimerkiksi koulutus-tuloksia eri maissa vertailevien tutkimusten kanssa. Etninen ryhmä tai sen oletettu kulttuuri eivät sinänsä selitä esimerkiksi koulutuksessa havaittuja ryhmäkohtaisia eroja, vaan siihen vaikuttavat

myös maan kulttuuri ja esimerkiksi instituutioiden, kuten koulujärjestelmän, toiminta. (Crul & Schneider 2010.) Sama kontekstivaikutus näyttää pätevän alkoholinkäyttötapoihin, vaikka mekanismeja on selvittävä lisää.

Alkoholinkäyttö on osa muuttuvia suomalaisia nuorisokulttuureja, ja alkoholinkäytön eriytyminen ansaitsee jatkotutkimusta. Tämän vuoksi on selvittävä lisää sekä maahanmuuttajataustaisten että valtaväestön nuorten strategioita selvitä kulttuurissa, joka kannustaa alkoholinkäyttöön ja jossa alkoholi liittyy vapaa-aikaan ja ystävyyssuhteisiin.

TIIVISTELMÄ

Lotta Haikkola: Nuorten alkoholinkäytön etniset erot. Laadullinen tutkimuskatsaus maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholinkäyttötapoihin

Alkoholinkäyttö on osa suomalaisia nuorisokulttuureja. Suuri osa nuorista Suomessa kokeilee alkoholia ja yli puolet juo suhteellisen säännöllisesti. Nykyisin ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret muodostavat merkittävän osan erityisesti suurten kaupunkien alaikäisestä väestöstä. Tässä artikkelissa luodaan kansainvälisten rekisteri- ja kyselytutkimusten perusteella katsaus maahanmuuttajataustaisiin ryhmiin kuuluvien nuorten alkoholinkäyttötapoihin ja niiden muutoksiin läntisessä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Katsauksen tarkoitus on antaa eväitä ymmärtää maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholinkäyttöä ja siinä tapahtuvien muutosten taustatekijöitä.

Katsauksessa todetaan, että etnisten ryhmien ja uskontoryhmien alkoholinkäyttötavoissa on eroja, ja maahanmuuttajataustaisiin ryhmiin kuuluvat nuoret

käyttävät pääsääntöisesti vähemmän alkoholia kuin valtaväestö. Osalla ryhmistä erityisesti raittiiden tyttöjen osuudet lähenyvät 100 prosenttia. Alkoholinkäyttötavat kuitenkin muuttuvat asuinvuosien ja sukupolven mukaan niin, että käyttö lähenee valtaväestön tapoja. Erityisesti ne nuoret, jotka käyttävät alkoholia, päätyvät valtaväestöä vastaaviin käyttötapoihin. Pelkkä sukupolvi (syntyminen Suomessa) ei kuitenkaan selitä muutosta, vaan ystävien tavat käyttäjä alkoholia. Myös koulu, sen oppilasprofiili ja asuinalue selittävät alkoholinkäytössä tapahtuvia muutoksia. Toisaalta samat ryhmät saattavat käyttää alkoholia eri maissa eri tavoin. Alkoholinkäyttötapoja ei selitä vain kulttuuriset tavat, vaan myös kansallinen konteksti ja alkoholikulttuuri. Maahanmuuttajataustaisten nuorten alkoholinkäyttötapoja ja nuorten suhdetta nuorisokulttuureihin, joissa alkoholia käytetään, on syytä tutkia enemmän.

Avainsanat: nuoret, maahanmuuttajat, alkoholinkäyttö, etniset ryhmät, laadullinen tutkimuskatsaus.

KIRJALLISUUS

- Ahlström, Salme & Metso, Leena & Huhtanen, Petri & Ollikainen, Minna: Missä nuorisoryhmissä päihteiden käyttö on vähentynyt? Suomen ESPAD-aineiston tuloksia 2007. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008): 1, 73–83.
- Alba, Richard & Nee, Victor: Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. International Migration Review 31 (1997): 4, 826–874.
- Amundsen, Ellen J. & Rossow, Ingeborg & Skurtveit, Svetlana: Drinking pattern among adolescents with immigrant and Norwegian backgrounds: A two-way influence? Addiction 100 (2005): 10, 1453–1463.
- Au, Judith & Donaldson, Stewart: Social influences as explanations for substance use differences among Asian-American and European-American adolescents. Journal of Psychoactive Drugs 32 (2000): 1, 15–23.
- Bachman, Jerald G. & O'Malley, Patrick M. & Johnston, Lloyd D. & Schulenberg, John E. & Wallace, John M.: Racial/Ethnic Differences in the Relationship Between Parental Education and Substance Use Among US 8th-, 10th-, and 12th-Grade Students: Findings From the Monitoring the Future Project. Journal of Studies on Alcohol and Drugs 72 (2011): 2, 279–285.
- Bradby, Hannah & Williams, Rory: Is religion or culture the key feature in changes in substance use after leaving school? Young Punjabis and a comparison group in Glasgow. Ethnicity & Health 11 (2006): 3, 307–324.
- Cavanagh, Shannon E.: Peers, drinking, and the assi-

- milation of Mexican American youth. *Sociological Perspectives* 50 (2007): 3, 393–416.
- Cook, Won Kim & Hofstetter, Richard & Kang, Howell, Michelle & Melbourne F. & Irvin, Veronica: Rethinking acculturation: A study of alcohol use of Korean American adolescents in Southern California. *Contemporary Drug Problems: An Interdisciplinary Quarterly* 36 (2009): 1–2, 217–244.
- Crul, Maurice & Schneider, Jens: Comparative integration context theory. Participation and belonging in new diverse European cities. *Ethnic and Racial Studies* 33 (2010): 7, 1240–1268.
- Degni, Filio & Suominen, Sakari & Kauhanen, Jussi & El Ansari, Walid: Religious-Ethnic Differences in Alcohol Consumption and Abstinence among 15–17-Year-Old Adolescents Attending School in Turku, Finland. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 5 (2010): 2, 63–69.
- Denscombe, Martin & Drucquer, Nicky: Diversity within ethnic groups: alcohol and tobacco consumption by young people in the East Midlands. *Health Education Journal* 59 (2000): 4, 340–350.
- Di Cosmo, Cinzia & Taciano L. & Robinson, Elisabeth & Denny, Simon J. & Ward, Colleen & Crengle, Sue & Ameratunga, Shanti N.: Immigrant status and acculturation influence substance use among New Zealand youth. *Australian and New Zealand Journal of Public Health* 35 (2011): 5, 434–441.
- Donath, Carolin & Gräsel, Elmar & Baier, Dirk & Pfeiffer, Christian & Karagülle, Deniz & Bleich, Stefan & Hillemacher, Thomas: Alcohol consumption and binge drinking in adolescents: comparison of different migration backgrounds and rural vs. urban residence – A representative study. *BMC Public Health* 11 (2011): 1, 84–96.
- Dotinga, Aafje & van den Eijnden, Regina & Bosveld, Willem & Garretsen, Henk F.L.: Religious, cultural and social cognitive correlates of alcohol use among Turks and Moroccans in the Netherlands. *Addiction Research & Theory* 14 (2006): 4, 413–431.
- Fang, Lin & Schinke, Steven P.: Alcohol Use Among Asian American Adolescent Girls: The Impact of Immigrant Generation Status and Family Relationships. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse* 10 (2011): 4, 275–294.
- Fosados, Raquel & McClain, Arianna & Ritt-Olson, Anamara & Sussman, Steve & Soto, Daniel & Baezconde-Garbanati, Lourdes & Unger, Jennifer B.: The influence of acculturation on drug and alcohol use in a sample of adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007): 12, 2990–3004.
- Gfroerer, Joseph C. & Tan, Lucilla L.: Substance Use Among Foreign-Born Youths in the United States: Does the Length of Residence Matter? *American Journal of Public Health* 93 (2003): 11, 1892–1895.
- Greenman, Emily & Xie, Yu: Is assimilation theory dead? The effect of assimilation on adolescent well-being. *Social Science Research* 37 (2008): 1, 109–137.
- Hahm, Hyeouk C. & Lahiff, Maureen & Guterman, Neil B.: Asian American adolescents' acculturation, binge drinking, and alcohol- and tobacco-using peers. *Journal of Community Psychology* 32 (2004): 3, 295–308.
- Heim, Derek & Hunter, Simon & Ross, Alastair & Bakshi, Neelam & Davies, John & Flatley, Kirstey & Meer, Nasar: Alcohol consumption, perceptions of community responses and attitudes to service provision: Results from a survey of Indian, Chinese and Pakistani young people in Greater Glasgow, Scotland, UK. *Alcohol and Alcoholism* 39 (2004): 3, 220–226.
- Helsingin kaupungin tietokeskus: Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2011. Tilastot 2011:41. http://www.hel.fi/wps/portal/Tietokeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Tietoke/fi/Julkaisut/Tilastot/Tilastoja_lisaa_2011 (luettu 1.3.2012)
- Holmberg, Lars I. & Hellberg, Dan: Characteristics of relevance for health in Turkish and Middle Eastern adolescent immigrants compared to Finnish immigrants and ethnic Swedish teenagers. *Turkish Journal of Paediatrics* 50 (2008): 5, 418–425.
- Huurre, Taina & Lintonen, Tomi & Kiviruu, Olli & Aro, Hillevi & Marttunen, Mauri: Nuoruusiän runsaan alkoholin käytön pitkäaikaisvaikutukset aikuisiän psykososiaaliseen hyvinvointiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (2011): 3, 278–288.
- Kallio, Tomi J. (2006) Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* (2006): 2, 18–28.
- Karvonen, Sakari: Jakautuuko nuorten juominen kahdella? *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (2010): 2, 182–193.
- Kulis, Stephen & Marsiglia, Flavio F. & Nieri, Tanya & Sicotte, Diane & Hohmann-Marriott, Bryndl: Majority Rules? The Effects of School Ethnic Composition on Substance use by Mexican Heritage Adolescents. *Sociological Focus* 37 (2004): 4, 371–392.
- Leão, Teresa & Johansson, Lena & Sundqvist, Krista: Hospitalization due to alcohol and drug abuse in first- and second-generation immigrants: A follow-up study in Sweden. *Substance Use & Misuse* 41 (2006): 3, 283–296.
- Lim, May & Stormshak, Elizabeth A. & Falkenstein, Corrina A.: Psychosocial Adjustment and Substance Use of Cambodian and Vietnamese Immigrant Youth. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 42 (2011): 1, 104–119.
- Lintonen, Tomi: Nuorten alkoholikäytön tutkimus Suomessa 2000-luvulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (2011): 5, 575–580.
- Lähteenmaa, Jaana: Jos alkoholinkäyttö olisikin ”out”. Teoksessa Tigerstedt, Christoffer (toim.): Nuoret ja alkoholi. Helsinki: Alkoholi- ja huumetutkijain seura & Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, 2007.
- Malin, Maili: Maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (2011): 2, 201–213
- Marsiglia, Flavio F. & Kulis, Stephen & Luengo, Ma-

- ria Á. & Nieri, Tanya & Villar, Paula: Immigrant advantage? Substance use among Latin American immigrant and native-born youth in Spain. *Ethnicity & Health* 13 (2008): 2, 149–170.
- Monshouwer, Karin & Van Dorsselaer, Saskia & Van Os, Jim & Drukker, Marjan & De Graaf, Ron & Ter Bogt, Tom & Verdurmen, Jacqueline & Vollebergh, Wilma: Ethnic composition of schools affects episodic heavy drinking only in ethnic-minority students. *Addiction* 102 (2007): 5, 722–729.
- Orford, Jim & Johnson, Mark & Purser, Bob: Drinking in second generation black and Asian communities in the English Midlands. *Addiction Research & Theory* 12 (2004): 1, 11–30.
- Parsai, Monica & Marsiglia, Flavio F. & Kulis, Stephen: Parental Monitoring, Religious Involvement and Drug Use Among Latino and Non-Latino Youth in the Southwestern United States. *British Journal of Social Work* 40 (2010): 1, 100–114.
- Pedersen, Willy & Kolstad, Arne: Adolescent Alcohol Abstainers: Traditional Patterns in New Groups. *Acta Sociologica* 43 (2000): 3, 219–233.
- Prado, Guillermo. & Huang, Shi & Schwartz, Seth J. & Maldonado-Molina, Mildred M., Bandiera, Frank C. & de la Rosa, Mario & Pantin, Hilda: What Accounts for Differences in Substance Use Among US-Born and Immigrant Hispanic Adolescents?: Results from a Longitudinal Prospective Cohort Study. *Journal of Adolescent Health* 45 (2009): 2, 118–125.
- Raitasalo, Kirsimarja & Huhtanen, Petri & Ahlström, Salme: Nuorten päihteidien käyttö sekä käsitykset niihin liittyvistä riskeistä ja saatavuudesta Suomen ESPAD-aineiston tuloksia 1995–2011. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012): 1, 72–80.
- Rissel, C. & McLellan, L. & Bauman, A.: Social factors associated with ethnic differences in alcohol and marijuana use by Vietnamese-, Arabic- and English-speaking youths in Sydney, Australia. *Journal of Paediatrics and Child Health* 36 (2000): 2, 145–152.
- Rodham, Karen & Hawton, Keith & Evans, Emma & Weatherall, Rosamund: Ethnic and gender differences in drinking, smoking and drug taking among adolescents in England: a self-report school-based survey of 15 and 16 year olds. *Journal of Adolescence* 28 (2005): 1, 63–73.
- Sakai, Joseph T. & Wang, Cynthia & Price, Rumi Kato: Substance Use and Dependence Among Native Hawaiians, Other Pacific Islanders, and Asian Ethnic Groups in the United States: Contrasting Multiple-Race and Single-Race Prevalence Rates From a National Survey. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse* 9 (2010): 3, 173–185.
- Shih, Regina A. & Miles, Jeremy N.V. & Tucker, Joan S. & Zhou, Annie J. & D'Amico, Elizabeth J.: Racial/Ethnic Differences in Adolescent Substance Use: Mediation by Individual, Family, and School Factors. *Journal of Studies on Alcohol & Drugs* 71 (2010): 5, 640–651.
- Stewart, Cindy & Power, Thomas: Ethnic, social class, and gender differences in adolescent drinking: Examining multiple aspects of consumption. *Journal of Adolescent Research* 18 (2003): 6, 575–598.
- Stillwell, Garry & Boys, Annabel & Marsden, John: Alcohol use by young people from different ethnic groups: consumption, intoxication and negative consequences. *Ethnicity & Health*, 9 (2004): 2, 171–187.
- Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2012, Liitekuviot 2. Suurimmat vieraskieliset ryhmät 2002 ja 2012. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.5.2013]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2012/vaerak_2012_2013-03-22_kuv_002_fi.html
- Svensson, Mikael: Alcohol use and social interactions among adolescents in Sweden: Do peer effects exist within and/or between the majority population and immigrants? *Social Science & Medicine* 70 (2010): 11, 1858–1864.
- Tigerstedt, Christoffer & Markkula, Jaana & Karlsson, Thomas & Jokela, Jukka & Pietikäinen, Minna: Suomen ruotsinkielisten nuorten juomatavat Pohjanmaalla ja pääkaupunkiseudulla – vertailu suomenkielisiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (2008): 1, 24–35.
- van Tubergen, Frank & Poortman, Ann-Rigt: Adolescent alcohol use in the Netherlands: the role of ethnicity, ethnic intermarriage, and ethnic school composition. *Ethnicity & Health* 15 (2010): 1, 1–13.
- Vilkama, Katja: Kaupungin laidalla. Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten alueellinen eriytyminen Helsingissä. *Terra* 122 (2010): 4, 183–200.
- Voisine, Sarah & Parsai, Monica & Marsiglia, Flavio F. & Kulis, Stephen & Nieri, Tanya: Effects of Parental Monitoring, Permissiveness, and Injunctive Norms on Substance Use Among Mexican and Mexican American Adolescents. *Families in Societies* 89 (2008):2, 264–273.
- Wallace, John & Bachman, Jerald & O'Malley, Patrick & Johnston, Lloyd & Schulenberg, John & Cooper, Shaun: Tobacco, alcohol, and illicit drug use: Racial and ethnic differences among US high school seniors, 1976–2000, *Public Health Reports* 117 (2002): 3, 67–75.
- Warner, Tara D. & Fishbein, Dian H. & Krebs, Christopher P.: The risk of assimilating? Alcohol use among immigrant and US-born Mexican youth. *Social Science Research* 39 (2010): 1, 176–186.
- WHO: Global Status Report on Alcohol and Health 2011. Saatavissa osoitteessa http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/en/index.html
- Winter, Torsten & Karvonen, Sakari & Rose, Richard J.: Does religiousness explain differences in alcohol use in Finland? *Alcohol and Alcoholism* 37 (2002): 4, 330–339.